

Obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst

ANSVARSNÄMNDENS INITIATIVÄRENDE M.M.

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar beslutade den 4 oktober 2021 att med tillämpning av 57 kap. 3 § kyrkoordningen uppta ett initiativärende rörande biskopen B, X stift. Nämnden beslutade också att kalla biskopen till nämndens nästa sammanträde för att höras personligen i saken. Fråga hade nämligen uppkommit om Bs agerande i ett visst avseende var förenligt med uppdraget som biskop.

B inkom den 11 oktober 2021 med en egen begäran om Ansvarsnämndens prövning av om han i avsevärd mån skadat det anseende en biskop bör ha, för att ”kunna gå vidare i det förtroendeskapande arbetet i stiftet”.

Även kyrkoherden C och sex andra kyrkoherdar i X stift har, mot bakgrund av Bs agerande, i anmälan som inkom den 1 november 2021 begärt att Ansvarsnämnden ska pröva om biskopen har brutit mot sina vigningslöften eller i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha och i så fall förklara honom obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst.

B har personligen närvarat vid sammanträde inför Ansvarsnämnden den 29 november 2021.

Ansvarsnämnden har beslutat inhämta yttrande från Biskopsmötet, som den 11 januari 2022 beslutat och inkommit med yttrande (se *bilaga* fogat till nämndens beslut). B har därefter beretts tillfälle att slutföra sin talan inför nämnden.

UTREDNINGEN I ANSVARSNÄMNDEN

Bakgrunden till att Ansvarsnämnden beslutade att inleda ett tillsynsärende var att det framkommit uppgifter om att B under ett par års tid haft en relation utanför äktenskapet och att den informationen blivit relativt spridd bl.a. inom X stift och efter hand på ett senare stadium även kommit Ärkebiskopen och Biskopsmötet till del. Ansvarsnämnden bedömde att det mot bakgrund av dessa uppgifter fanns anledning att inleda ett tillsynsärende för att utreda om B brutit mot sina vigningslöften eller om han i avsevärd mån skadat det anseende en biskop bör ha. Som underlag för nämndens beslut föreligger alltså de uppgifter som lämnats av B muntligen inför nämnden och genom hans skriftliga anmälan, Biskopsmötets yttrande samt C m.fl. anmälares anmälan. Med denna ram för prövningen har Ansvarsnämnden inte funnit anledning att ytterligare komplettera utredningen.

Av utredningen framgår bland annat följande.

B har till stöd för sin anmälan anfört i huvudsak följande. Han hade under en tid en relation med en kvinna, A, anställd inom stiftet. Han var vid denna tid, och är alltjämt, gift. Relationen med A är numera avslutad. Han förstår att hans handlande har varit felaktigt och har skapat en brist på förtroende hos präster och församlingsbor samt skadat kyrkan. Han har berättat om relationen för samtliga biskopar och har fått två biskopar som särskilda kontakter inom ramen för Biskopsmötets tillsyn. Han har i nuläget inte alla församlingsprästers och övriga anställdas förtroende, men arbetar på att återuppbygga förtroendet. Han gjorde anmälan till Ansvarsnämnden för att få prövat om han i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha och för att kunna gå vidare.

C m.fl. har anfört bl.a. följande. En biskop har som andra människor rätt till ett privatliv och en intim sfär, och är människa med mänskliga svagheter. Även biskopars nära relationer kan förstås tyngas av utmaningar eller avslutas utan att det i sig behöver påverka biskopens anseende eller den tillit till biskopen som behöver finnas för att denne ska kunna fungera i sitt ämbete. Biskopen har haft en utomäktenskaplig relation vilken har blivit känd utanför de innersta kyrkliga kretsarna. Biskopen har inte, enligt anmälarna, med vaksamhet och klokhets tjänat enheten i Kristus till kyrkans uppbyggelse och förnyelse i anden. Biskopens otrohetsaffär har i stället lett till ett skadat förtroende och genom sina handlingar har han i avsevärd mån skadat det anseende en präst och biskop bör ha. Samtalen med biskopen har inte förmått börja bygga upp det förtroendet igen, eftersom anmälarna upplevt att biskopen saknar insikt om vad hans handlande har inneburit och vilka konsekvenser det fått för kyrkans anställda och förtroendevalda.

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar (Robert Schött, Ingemar Söderström, Karl Gustav Sjögren och Elisabeth Engberg) anförde i beslut den 1 februari 2022 följande.

Svenska kyrkans ansvarsnämnd är ett särskilt organ tillsatt av Kyrkomötet. Ansvarsnämnden ska självständigt fullgöra de uppgifter som anges i kyrkoordningen.

Enligt 10 kap. 8 § första stycket och 30 kap. 7 § kyrkoordningen ska Ansvarsnämnden pröva frågor om biskopars behörighet att utöva kyrkans vinningstjänst.

I egenskap av tillsynsorgan får Ansvarsnämnden med tillämpning av 57 kap. 3 § kyrkoordningen även utan anmälan ta upp frågor om hur biskoparna utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vinningslöften.

Ansvarsnämnden ska med tillämpning av 30 kap. 4 § kyrkoordningen förklara en biskop obehörig att utöva kyrkans vinningstjänst om han eller hon har övergett Svenska kyrkans lära, genom egen ansökan begär det eller har utträtt ur Svenska kyrkan.

Ansvarsnämnden får med tillämpning av 30 kap. 5 § kyrkoordningen förklara en biskop obehörig att utöva kyrkans vinningstjänst om biskopen

1. har brutit de löften som han eller hon har givit vid vinningen,
2. har brutit sin tystnadsplikt i fråga om sådant som han eller hon fått veta under bikt eller enskild själavård,
3. på grund av sjukdom eller annan liknande anledning har förlorat förmågan att rätt utöva vinningstjänsten, eller
4. genom brottslig gärning, på grund av sitt levnadssätt eller på annat sätt i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha.

B har anfört att han tog upp frågan om sin utomäktenskapliga relation inför Biskopsmötet och att han därefter beslutade att göra en egen anmälan till Ansvarsnämnden. Det framgår dock att han informerade Biskopsmötet först efter det att Ärkebiskopen hade uppmanat honom att ta upp frågan och att han under tiden därefter gjorde sin egen anmälan. När den inkom till Ansvarsnämnden hade initiativärendet redan inletts.

Det är utrett, och för övrigt inte bestritt av B, att han under i vart fall två års tid har haft en utomäktenskaplig relation med en kvinna som han samtidigt hade ett yrkesmässigt förhållande till. Han har medgett att detta har skadat inte bara eget utan även kyrkans anseende och att han har förlorat förtroendet hos många präster i stiftet samt hos andra inom och utom kyrkan. Han har medgett att han genom sitt agerande har brutit mot sina vinningslöften och i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha.

Vid alla vigningar får de som ska vigas avlägga löften där de förklarar sig villiga att med Guds hjälp fullgöra sina livslånga uppdrag, stå fasta i kyrkans tro, följa kyrkans ordning samt i sina liv vittna om Guds kärlek och försoningens hemlighet. De står därmed i en förpliktelse, uttryckta genom dessa vigningslöften, som de kan utkrävas ansvar för. Tillsynen för diakoner och präster utövas av biskop och domkapitel medan tillsynen för biskopar utövas av Biskopsmötet och Ansvarsnämnden. För en biskop blir det därför Ansvarsnämnden som slutligt prövar efterföljden av de vigningslöften som biskopen avlagt vid vigningen till präst och vid vigningen till biskop.

Utifrån kyrkohandbokens ord är vigungarna till biskop, präst och diakon likvärdiga uttryck för evangeliets fullhet och för kyrkans uppdrag utifrån detta evangelium, som ska gestaltas i såväl ord som handling. Kyrkan har alltså en förväntan på alla vigda tjänare att orden, handlingarna och livshållningen talar samma språk. En biskops – liksom en prästs och diakons – privatliv är endast i begränsad mening ett privat liv.

Vigningslöftena förpliktigar den enskilde att i alla delar leva på ett sådant sätt att det egna anseendet och förtroendet inte skadas och kyrkans trovärdighet inte komprometteras. Det gäller i förhållande till såväl skrivna som oskrivna lagar. En biskops privatliv och tjänst hör alltså samman. En biskop ska möta människor på ett sätt som väcker förtroende såväl för personen själv som för kyrkan. Med det särskilda tillsynsuppdrag för präster och diakoner som lagts på en biskop ställs även kravet att vara en förebild i sättet att leva efter sina löften. (Se här bl.a. inledningen till kyrkoordningens sjunde avdelning.) Samtidigt måste förlåtelsens och försoningens möjlighet gälla också för en biskop. Även en biskop ska utifrån sitt misslyckande erbjudas en väg till upprättelse och nystart genom bekännelse, förlåtelse och ansvarstagande för konsekvenserna av sitt handlande. Ansvarsnämnden har i denna del motsvarande uppfattning som Biskopsmötet uttalat i sitt yttrande.

Enligt 30 kap. 5 § 1 och 4 kyrkoordningen *får* Ansvarsnämnden förklara en biskop obehörig att utöva kyrkans vigungstjänst om biskopen – som är ostridigt i nu aktuellt ärende – har brutit de löften som han givit vid vigningen och därtill på grund av sitt levnadssätt i avsevärd mån har skadat det anseende en biskop bör ha. Kyrkoordningen ger här alltså Ansvarsnämnden ett visst – om än begränsat – utrymme för att i en sådan situation inte förklara en biskop obehörig att utöva kyrkans vigungstjänst. Det kan röra omständigheter motsvarande dem där utifrån allvarligheten en präst eller diakon i stället skulle få ett beslut om prövotid för fortsatt behörighet eller tilldelats en skriftlig erinran. Enligt kyrkoordningens reglering saknas dock dessa åtgärder vid motsvarande prövning av en biskop.

Ansvarsnämnden har bland annat mot den bakgrunden ställt frågan till Biskopsmötet om hur en biskop bör förhålla sig till och lämpligen handla om hans eller hennes agerande eller uteblivna agerande i visst avseende i sitt levnadssätt framstår för biskopen själv – eller för någon annan tydligt kan uppfattas – som att biskopen därigenom kan ha brutit mot de löften som han eller hon givit vid vigningen.

Biskopsmötet har i sitt yttrande givit ett tydligt och strukturerat svar. Ansvarsnämnden kan tveklöst också för framtiden ställa sig bakom den ordning och de handlingsmönster som Biskopsmötet generellt utvecklar i sitt yttrande såväl för sin egen tillsynsuppgift som för en biskops väg att komma till rätta med sitt tillkortakommande och att även söka läka det skadade förtroende som därav uppkommit.

Sammantaget har det genom Bs uppgifter, som stöds av övrig utredning, framkommit att han brutit mot löften han givit vid vigung till biskop i Svenska kyrkan och att han därvid varit medveten om att hans eget handlande innebar ett sådant löftesbrott.

Det är också ställt utom rimligt tvivel att hans handlande i avsevärd mån skadat det anseende en biskop bör ha och att han också insett detta. Vid bedömning av om B därför ska förklaras obehörig, finner Ansvarsnämnden det särskilt graverande att B inte klart synes inse att hans handlande också inneburit att hans anseende, trovärdighet och därmed auktoritet i den biskopliga tillsynsuppgiften över präster och diakoner i X stift och dem som är verksamma i Svenska kyrkan i utlandet allvarligt kan ifrågasättas.

Till detta framstår det också – mot bakgrund av den långa tid som förflutit sedan löftesbrottet och att hans utomäktenskapliga förhållande fick fortsätta – som förvånande och anmärkningsvärt att B varken i sin egen anmälan eller i mötet med Ansvarsnämnden tydligt reflekterat över om och i så fall hur det skulle vara möjligt för honom att i den nu föreliggande situationen återfå det anseende han som biskop bör ha.

Mot bakgrund av det anförda finner därför Ansvarsnämnden att B ska förklaras obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst. Ansvarsnämndens beslut träder i kraft med omedelbar verkan.

Den som på detta sätt förklarats obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst saknar därmed fortsatt behörighet att tjänstgöra som biskop, präst eller diakon i Svenska kyrkan med de uppgifter som enligt kyrkomötets bestämmelser förutsätter behörighet genom vigning till uppdrag inom kyrkans vigningstjänst.

Ansvarsnämnden vill i sammanhanget framhålla att den hittills inte nyttjade möjligheten för nämnden att med tillämpning av 30 kap. 6 § kyrkoordningen förklara en tidigare biskop åter behörig att utöva kyrkans vigningstjänst rimligen måste tolkas restriktivt, även om förhållandena ändrats på ett sådant sätt att biskopen åter kan anses lämplig att utöva ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst. Detta särskilt som en sådan förklaring inte förutsätter t.ex. Årkebiskopens eller Biskopsmötets godkännande. (Jfr motsvarande ordning för präst och diakon i 31 kap. 13 § och 32 kap. 13 § kyrkoordningen.)

Ansvarsnämnden får slutligen anmärka att det inte ankommer på nämnden att pröva bl.a. de arbetsrättsliga frågor rörande Bs anställning som stiftsbiskop och biskop för Svenska kyrkan i utlandet som kan behöva lösas med anledning av nämndens beslut.

Ansvarsnämndens beslut får enligt 14 kap. 8 § kyrkoordningen inte överklagas.

Ansvarsnämndens beslut: Ansvarsnämnden förklarar biskopen B obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst.

Ärendenummer: AN 2021–0004, AN 2021–0005 och AN 2021–0006

Beslut: 1/2022